

Den gamle Værebros

I de seneste måneder er der via Fjordmuseet skrevet en del i aviserne om den Gamle Værebros og de nye sensationelle tal for broens alder (bygget i 700-tallet).

På den baggrund, og for at det hele ikke skal blive gentagelser, vil jeg gribe opgaven lidt utraditionelt an. Alan Hjorth Rasmussen, Fjordmuseet, har givet mig den opgave at skrive om den gamle Værebros i vort medlemsblad, og det gør jeg med glæde.

Først et spørgsmål: **Hvad skrev aviserne om undersøgelsen i 1950?**

Roskilde Dagblad har været på besøg i april og skriver følgende under overskriften: **”Den gamle overgang over Værebros å”** og underoverskriften: **”Har der været en bro af hugne sten?”**

”Da gravemaskinen arbejdede sig ned gennem Værebros å, mødte den på sin vej to gamle, stenlagte vadesteder, det ene beliggende øst for Øvre Værebros, det andet mellem denne og Nedre Værebros. Men ikke mindre interessant var det, at der ud for den gamle vejdamning, som følger sogneskillet mellem Jyllinge og Gundsømagle sogne, blev afdækket en del af en ret anselig træ-opbygning, som måtte tydes som rester af et brohoved, eller hvad man nu skulle kalde det. Gravearbejdet er nu så langt fremskredet, at vandstanden i åen er sunket ca. 1 m, derved er det blevet muligt at sætte et udgravningsarbejde i gang ved den nævnte træ-opbygning. Arbejdet, som har været foretaget af museumsinspektør Stiesdal, har givet et godt resultat, idet der er blevet fremdraget et virkeligt respektindgydende stykke ingeniørarbejde, som tilfulde bekræfter, at man i middelalderen – for sandsynligvis er hele foretaget så gammelt – har mestret planmæssige

og systematisk gennemførte vejanlæg. [Forf.: Dengang kendte man jo ikke broens alder].

Det første fundne træ – et anseligt bjælkestykke – har vist sig at være den øverste bevarede del af en slags kasse, opført af svære egeplanker, og tæt opfyldt med sten. Hele kassen, som må tydes som et brohoved, er ca. 5 m lang, opbygget af vældigt egetømmer, oprindelig ca. 10 cm tykt. Det nederste af kassens langside består af én eneste mægtig egeplanke, ca. 5 m lang og 70 cm bred og som nævnt 10 cm tyk. Langsiden er bladet til to vanger, der langt inde er forankret i vejdamningen”. Avisen fortsætter: ”Er det fundamentet for en stenbro? En gammel beretning vil vide, at den oprindelige, eneste bro over Værebros å – senere kaldet Kanetbroen – har været et led af ”Valdemarsvejen”, og skal have været opført af tilhugne sten, altså have været en svær, granitopbygget bro. Der findes ingen

beretninger på egnen om broens nedbrydning. Det er besynderligt, at der ikke er ringeste spor på stedet af en så anselig konstruktion. Efter nedbrydningen måtte der vel være blevet bare et par af stenene tilbage, man kunne tro, at de fleste af stenene måtte være havnet et eller andet sted i nærmeste omegn. At de skulle være ført helt op til Skænkelsø lyder temmelig usandsynligt. Man kunne godt tænke sig, at de buede sten havde fundet anvendelse f.eks. i en brønd i omegnen. Men hvor?

Der er noget ved brohovedets konstruktion, som godt kan lede tanken hen på en bro af sten. Havde brohovedets ”kasse” hørt til en stenplankebro, ville dens vægge rimeligvis have været lodrette, mens kassens langvæg danner en vinkel med åens vandspejl. Sådan som den stenopfyldte kasse er opbygget, kan den udmærket have været fundament for en brovæg af sten.

Foruden at afdække brohovedet lod

Den gamle Værebros

Egnshistorisk Nyt nr. 3 –2002 – udgivet af Egnshistorisk Forening i Gundsø

Hans Stiesdal foretog nogle gravninger af resterne af vejdæmningen for at blive klar over opbygningen. Undersøgelsen viste følgende: Først er der ført en masse sten ud i engen og oven over stenlaget spredt grus, endelig var vejdæmningen afstivet til begge sider med opsætninger af svære sten. Det var især disse sten, der for nogle år siden var blevet fjernet”.

Bladet slutter: ”Skulle nogen inden for Roskilde Dagblads læserkreds kunne give oplysninger om den mystiske bro af sten og om, hvor dens materiale måtte være havnet, vil redaktionen gerne modtage sådanne”.

Nationalmuseets foto af brokassen el. ”brokarret” i 1950 - Fjordmuseet.

I maj 1950 modtog Roskilde Dagblad følgende læserbrev skrevet af gårdejer Axel Pedersen, Gundsømagle, senere sognerådsformand:

”Kanetbroen ved Værebros Å

I en artikel om Værebros Å udbad Roskilde Dagblad sig yderligere oplysninger om Kanetbroen og den

gamle vej ned mod broen.

Jeg kan oplyse følgende: Indtil efteråret 1932 lå vejen endnu i den skikkelse, som den rimeligvis har haft lige siden oldtiden. Den var 6 alen bred, med en opfyldning af store og små pillesten. Hvor opfyldningen var tykkest, [højest] var den 3½ alen. Denne vej lå med den ene halvdel på Præstegårdens jord og den anden på Ole Johan Olsens jord matr. nr. 6 ... I 1932 havde præsten i Jyllinge selv avlingen, men havde forpagtet engen ud. Denne mand benyttede lejligheden til at opgrave stenene og sælge dem.

Så snart præstegårdsudvalget fik dette at vide, blev der nedlagt forbud, og forpagteren måtte standse arbejdet; ud over høsten måtte der ikke fjernes noget fra præstegården. Men det var for sent, idet allerede den største part af stenene [randstenene] på præstegårdens eng var opgravet og en del af dem slået i stykker [til skærver]; de blev senere afsat af præstegårdsudvalget. Da Ole Johan Olsen så, hvor mange sten der var, lod han dem alle i sin part opgrave og solgte dem. Da vejen nu næsten helt var udslettet, blev præstegårdsudvalget ængstelig for, at skellet skulle blive forrykket. Den 20. november 1933 blev der af de kommunale hegnsynsmænd afsat skel. Så den del af den gamle vej, der var tilbage på præstegårdens mark i fremtiden kunne ligge urørt og fredet. Ved opgravningerne i vejen blev man klar over dens opbygning, og alt tyder på, at det er en meget gammel vej. Den lå på strandbund og gennem tiderne har der dannet sig tørvemuld op imod den. Dengang har den åbenbart været den eneste forbindelse mellem Frederiksborg og Roskilde amter. Axel Pedersen, Gundsømagle 1950”.

Stenplanke bro eller buebro?

Efter at jeg har læst Hans Stiesdals store fyldige artikel om undersøgelsen i

Den gamle Værebros

Egnshistorisk Nyt nr. 3 –2002 – udgivet af Egnshistorisk Forening i Gundsø

Frederiksborgs Amts Årsskrift 1952 (ikke at forveksle med hans mindre artikel i Københavns Amts Årsskrift 1951) vil jeg pege på nogle interessante fortolkninger. Hans Stiesdal skriver, at det ikke ved undersøgelsen kunne fastslås, om brokassens hældning ud mod åen skyldtes dens oprindelige konstruktion eller hældningen var opstået gennem tiderne ved udskridning. Hvis brokassen oprindeligt var opbygget med lodret væg ud mod åen, leder det tanken hen på en stenplankebro i lighed med Gerebro, der har en strømpille ude i åen. Den gamle Værebros kunne for såvidt have haft flere strømpiller ude i åen, eventuelt fjernet ved oprensninger i forrige århundrede. Det skal tilføjes at Hans Stiesdal fandt to stenplanker ved gravemaskinens hjælp i åen. Han skriver, at de lignede de stenplanker, der på en strækning kanter Svstrup gadekær. Skriftlige kilder fortæller at disse stenplanker skulle stamme fra den gamle Værebros. Men da den udgravede brokasse vitterligt havde en hældning, kunne det godt tyde på en buebro, eventuelt med flere buer placeret på en slags strømpiller i åen. Med hensyn til de manglende fund af buehuggede sten på stedet skriver Hans Stiesdal, at en buebygget bro godt kunne være opbygget af ikke tildannede sten. Der findes eksempler på, at sådanne broer har været bygget. Stiesdal, der ikke kendte broens alder, men anslog den til 11-1200 årene, pegede på, at broen kunne være ombygget flere gange og forhøjet i takt med vejdæmningens forhøjning. Skriftlige kilder beretter om et reparationsarbejde, som blev udført på broen i 1700-tallet ved hjælp af tilhugne stenplanker, hugget ud af sten fra en dysse på Frodebjerg. I dag, hvor vi kender broens alder, der ifølge Nationalmuseets Dendrokronologiske Afdeling er fastslået til midten af 700-tallet, er

emnet blevet endnu mere spændende.

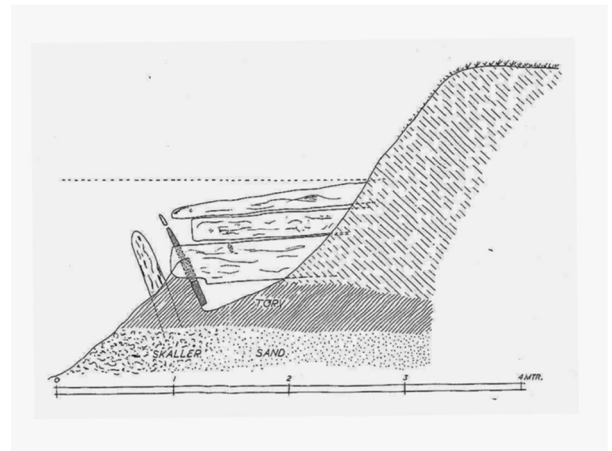
På Ølstykke-siden af Værebros.

På åens nordside ved brostedet er der tidligere fjernet brotømmer og store mængder af sten, bl. a. beskrevet i nogle lommebogsoptegninger fra 1925, der er bragt her i bladet. Hans Stiesdal skriver, at undersøgelser på nordsiden ikke viste spor af bro og vejdæmning.

En ældre borger i Jyllinge har fornyligt fortalt mig, at i hans barndom hørte han gennem en skolelærer i Svstrup, at der på et tidspunkt var fundet så meget gammelt tømmer i åens nordkant ved brostedet, at man i første omgang troede, at der var tale om et skibsvrag fra ældre tider.

Kan der stadig findes egetræstømmer ved brostedet?

Hans Stiesdal skriver, at man desværre ikke fik undersøgt brokassens sider ind langs med vejdæmningen, det var for

Tværsnit af brokassen og lidt af forankringen i 1950.
Fra Frederiksborgs Amts
Årbog 1952.